

напрямок, як Педагогіка, Спорт і Мистецтво, завжди повинна знаходитися необхідність зберігати і примножувати Здоров'я дошкільників. Відзначено також, що в основі тренінгів з корекційного пластик-шоу лежить переважно використання лежаче-горизонтованих поз і вправ як найбільш доступних, адекватних і оптимальних для корекції наявних у них рухових порушень різних типів. Окреслено подальші перспективи дослідження можливостей оздоровчих систем (включаючи арт-терапевтичні) для корекції фізичного розвитку дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату.

Ключові слова: горизонтальний пластичний балет, пластик-шоу, рухові порушення, принципи, дошкільники.

Мельниченко Ю. В. Теоретические основы коррекционного горизонтального пластического балета (пластик-шоу) как формы арт-терапии для детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата

В статье представлены теоретические основы коррекционного горизонтального пластического балета (ГПБ) как инновационной формы арт-терапии для дошкольников с нарушениями опорно-двигательного аппарата (ОДА). Сделан критический анализ доступных литературных источников различных оздоровительных систем по исследуемой проблематике. Определены проблемы научных поисков гармоничного физического развития детей, которые ранее не были в достаточной степени освещены предыдущими исследователями.

Сформулированы основные принципы построения системы тренингов по пластик-шоу, которые помогут педагогам в практических занятиях по коррекции двигательных нарушений в дошкольных учебных заведениях. Определены возможности естественного (эволюционного) подхода к физическому развитию детей (отражающего онтогенетическую логику развития младенца в последовательности от горизонтальных положений к вертикальным), значение вибрационно-волновых движений в туловище и конечностях (оказывающих оздоровительное влияние), применения предметности и образности в двигательно-театрализованных тренингах для детей с двигательными нарушениями средствами арт-терапии в форме коррекционного пластик-шоу. Обосновано, что в центре пересечения таких важных направлений, как Педагогика, Спорт и Искусство, всегда должна находиться необходимость сохранять и преумножать Здоровье дошкольников. Отмечено также, что в основе тренингов по коррекционному пластик-шоу лежит преимущественное использование лежаче-горизонтованных поз и упражнений, как наиболее доступных, адекватных и оптимальных для коррекции имеющихся у них двигательных нарушений различных типов. Намечены дальнейшие перспективы исследования возможностей оздоровительных систем (включая арттерапевтические) для коррекции физического развития дошкольников с нарушениями опорно-двигательного аппарата.

Ключевые слова: арт-терапия, горизонтальный пластический балет, пластик-шоу, двигательные нарушения, принципы, дошкільники.

Melnichenko Yu. V. Theoretical foundations (of) correctional horizontal plastic ballet (plastic-show) as a form of art-therapy for children with musculoskeletal system disorders

The theoretical basis correctional horizontal plastic ballet (HPB) as an innovative form of art therapy for children under school age with disorders of the musculoskeletal system (MSS) is presented in this papers. It is a critical analysis of the available literature about different health systems of the investigated issues. The problems of scientific research children harmonious physical development which have not been sufficiently elucidated by previous researchers are identified.

The main principles of plastic show trainings system which will help teachers in the practical classes for the correction of motor disorders in preschool education are formulated. Possibilities of natural (evolutionary) approach to physical development of children (reflecting the developmental logic of the baby in the sequence from horizontal to vertical), the value of vibration and wave motions in the trunk and extremities (providing curative influence), the use of objectivity and imagery in the motor-theatrical training for children with motor disabilities by means of art therapy in the form of corrective plastic show are pointed out. The necessity of maintaining and increasing the health of children under school age is substantiated must be in the centre of the intersection such important areas as pedagogy, sports and arts. It was also noted that the basis for training of correctional plastic-show is the predominant using of the supine-gorizontovanih poses and exercises as the most accessible, adequate and optimal for correction their various types existing motor disorders. The further prospects of the research capabilities health systems (including art therapy) for the correction of the physical development children under school age with disorders of the musculoskeletal system are outlined.

Keywords: horizontal plastic ballet, plastic-show, motor disorders, principles, children under school age.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2014 р.

Статтю прийнято до друку 10.11.2014 р.

Рецензент: д.п.н., проф.Глоба О.П.

УДК 376:81'342.2-053.4:159.9

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОРЕКЦІЇ АКУСТИКО-АРТИКУЛЯЦІЙНИХ ДИФЕРЕНЦІЙОВОК У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Мілевська О.П.

кандидат педагогічних наук, доцент

Однією з провідних тенденцій сучасного етапу розвитку спеціальної освіти є посилення уваги до міждисциплінарного підходу у теоретичних та прикладних дослідженнях. Логопедичній галузі теж властива дана тенденція, адже вона дозволяє не лише поглиблювати вивчення етіології, патогенезу, структури та симптоматики

мовленнєвих порушень, а й здійснити якісні зміни у стратегії і тактиці логокорекційної роботи.

Не секрет, що корекційна робота переважної більшості логопедів-практиків загалом спрямовується на конкретні симптоми логопатій, які знаходяться „на поверхні” під час логопедичної діагностики. Натомість поза увагою логопеда залишаються порушені механізми мовленнєвої діяльності, які й продукують відповідні симптоми, а це призводить до відсутності впливу на першопричину порушення. На нашу думку, застосування міждисциплінарного підходу, зокрема врахування відомостей стосовно психофізіологічних механізмів мовленнєвої діяльності, дозволить певною мірою розв’язати цю проблему.

У багатьох навчально-методичних посібниках зазначається, що робота з профілактики і усунення порушень фонетичного компоненту мовлення повинна проводитись до початку навчання грамоти, тобто у дошкільному віці, а також що своєчасна кваліфікована допомога дозволяє повністю подолати або ж суттєво зменшити прояви фонетико-фонематичного недорозвинення. Відповідно, дитина отримує необхідні мовленнєві вміння та навички, які надалі стануть основою опанування писемного мовлення у відповідності до змісту аналітико-синтетичного методу навчання грамоти. Разом з цим, у практиці початкового навчання та логопедичної роботи з учнями початкових класів доводиться спостерігати чисельні випадки труднощів опанування грамоти і навіть проявів специфічних порушень письма та читання, пов’язаних із недостатністю фонетичних і фонематичних уявлень, узагальнень та відповідних контролюючих процесів. На фізіологічному рівні фонетичні вміння й навички забезпечуються мовно-руховим аналізатором, фонематичні – мовно-слуховим; на психологічному – регуляторними механізмами процесів уваги, сприймання, контролю. Відтак, об’єктивується завдання вивчення патогенезу означених порушень з урахуванням психофізіологічних аспектів.

Метою нашого дослідження було визначення особливостей логопедичної роботи з корекції акустико-артикуляційних диференційовок з урахуванням психофізіологічних механізмів їх функціонування.

Ми виходили із позицій значущості взаємозв’язку та ролі слухового і мовно-рухового аналізаторів у процесах сприймання і породження мовлення, а також керувались положенням про функціональну єдність фонетичного та фонематичного компонентів мовленнєвої діяльності (В.І. Бельтюков, О.М. Гвоздев, М.І. Жинкін, Р.Є. Левіна, В.К. Орфінська, М.Х. Швачкін); положенням про слуховимовну диференціацію фонем як функцію фонематичної системи, яка є основою смислорозрізнавальної функції і забезпечує під час сприймання слів співвіднесення певного поєднання фонем зі смислом (В.К. Орфінська); положенням про міжпівкульну взаємодію як психофізіологічну передумову становлення взаємозв’язку між мовно-слуховим та мовно-руховим аналізаторами (Т.А. Ахутіна, А.Л. Сиротюк, А.В. Семенович та ін.).

Сучасні наукові дослідження широко висвітлюють механізми становлення і подальшого функціонування мовленнєвих вмінь та навичок в онтогенезі в цілому, та акустичних і артикуляційних зокрема. Так, механізм мовленнєвої діяльності представлений двома ланками – мовно-слуховою (яка реалізує акустичний аспект мовлення) і мовно-руховою (яка реалізує артикуляційний аспект мовлення); роль цих ланок у функціонуванні всього мовленнєвого механізму важко переоцінити.

Згідно з нормативними показниками розвитку дитячого мовлення фонематичний слух (комплекс акустичних операцій зі звуками мовлення) формується приблизно у 2 роки, правильна звуковимова (комплекс артикуляційних умінь, навичок) – до 4-5 років. Отже, спостерігається певний функціональний дисбаланс у діяльності двох основних аналізаторів, які забезпечують засвоєння дитиною звукової сторони мовлення – за наявності достатньої зрілості мовно-слухового спостерігається подальше удосконалення мовно-рухового [6, с.11], продовжується процес налагодження зв’язку між мовно-слуховими і (акустичними) і мовно-руховими (артикуляційними) кінестезіями.

Відповідно до сутності механізмів звуковимови, сприймання мовленнєвих звуків та їхнє відтворення – це два взаємопов’язаних і взаємообумовлених процеси (В.І. Бельтюков, Д.Б. Ельконін, М.І. Жинкін, І.А. Зимняя, М.Х. Швачкін, ін.). Звукові одиниці розглядаються у трьох аспектах: перцептивному, артикуляційному і акустичному. Щоб опанувати правильною звуковимовою, дитина повинна передусім чітко й правильно сприймати звуки на слух, мати достатньо підготовлений для їхньої вимови артикуляційний апарат [2, с.80].

Науковці звертають увагу на специфіку співвідношення артикуляційних і акустичних характеристик звуків мовлення в нормі і за наявності патології, наголошуючи на тому, що артикуляційні позиції звуків визначають своєрідність їхніх акустичних характеристик (Л.В. Бондаренко, Л.А. Вербицька, Л.Р. Зіндер ін.). Будь-які відхилення у положеннях артикуляційних органів призводять до динамічної зміни акустичного образу звука і, відповідно, звукові образи або неточно сприймаються, або неправильно формуються [2, с.81].

М.І. Жинкін, І.А. Зимняя, Є.Ф. Соботович, Л.А. Чистович та ін. характеризують процес сприймання мовлення як багаторівневу систему, до складу якої входять сенсорний, перцептивний, мовний та смисловий рівні. Функціонування кожного наступного рівня ґрунтується на результатах аналізу попереднього [2, с.82]. Разом з цим, науковці надають важливого значення артикуляційним характеристикам мовленнєвого матеріалу. Так, Є.Ф. Соботович зазначає, що під час сприймання слів розрізнення звуків, які складають оболонку слова, відбувається

у процесі поточного імітування; таке імітування, в свою чергу, передбачає активізацію слухо-вимовного образу. Тобто, вступають у взаємодію акустичні і артикуляційні ознаки звуків і відбувається процес акустико-артикуляційного диференціювання.

Л.А. Чистович вказує на те, що первинним результатом розпізнавання мовлення виступає не фонема, а елементи, менші ніж звук — артикуляційно-акустичні ознаки звукового сигналу, „кінакими” [8], які зберігаються і обробляються у оперативній пам'яті людини. На роль кінестетичних імпульсів мовленнєвого апарату вказували О.М. Гвоздєв, І.П. Павлов, І.М. Сеченов та ін. Зокрема, І.М. Сеченов [1] відзначав тісний зв'язок і взаємозв'язок слухових відчуттів з мовленнєвими кінестезіями; науковець наголошував, що у становленні мовленнєвих механізмів відстежуються зовнішні прояви мозкової діяльності, які зводяться до периферійних м'язових рухів, а ці, в свою чергу, є значимими не стільки у власних мовленнєвих рухах, скільки у їхніх асоціаціях зі слуховими відчуттями від власних звуків.

Аналізуючи характер взаємодії кінестезій і слуху, М.І. Жинкін вводить поняття „зворотній зв'язок” і „контроль”. Він підкреслює, що тільки кінестетичний зв'язок може бути названий зворотнім зв'язком – кінестезії є не що інше, як зворотній зв'язок, за допомогою якого центральне управління дізнається, що виконано з тих наказів, які надіслані на виконання. Контроль за виконанням проводиться з допомогою слухового сприймання, в чому й виявляється функціональна роль протиставлень кінестезій і слухового сприймання [1].

Слуховий зворотній зв'язок може розглядатися в якості функції, яка контролює виконання; натомість кінестетична інформація виконує функцію направляючої. У рамках схеми процесу формування і формулювання думки дії кінестетичного зворотного зв'язку здійснюються на рівні артикуляційної програми і вимовної одиниці складу, підтверджуючи стан і функціонування органів артикуляції. Друга „комплексна” форма зворотного зв'язку – результативна – реалізується в процесі слухового сприймання. Вона здійснює поетапний і кінцевий контроль способу формування і формулювання думки щодо задуму і комунікативного наміру мовця, вибору слів і граматичного структурування. Можна вважати, що якщо в пропріоцептивному зворотному зв'язку як еталон для звірення виступає образ реалізації артикуляційного стереотипу, то в слуховому зворотному зв'язку в якості сформованого у процесі говоріння еталона виступає образ задуму та його реалізації. При цьому важливо звернути увагу, що слуховий зворотній зв'язок здійснює контроль за акустичним вихідним ефектом. Мовець, чуючи себе, контролює всі ланки процесу формування і формулювання думки в самому процесі говоріння. Таким чином, слуховий зворотній зв'язок передає ту ж інформацію, що і пропріоцептивна, але є набагато складнішим „комплексним” каналом передачі. Складність слухового зворотного зв'язку полягає в тому, що, передаючи мовний сигнал, він реалізує і його смислову обробку, співвідносячи вихідний сигнал з задумом і комунікативним наміром [1, с. 215-216].

Таким чином, формування фонематичного слуху протікає в тісній взаємодії з розвитком правильної артикуляції звуків, причому поряд із загальновідомою взаємозалежністю звуковимови від фонематичного сприймання спостерігається і зворотна залежність: вміння вимовляти той чи інший звук значно полегшує дитині здатність його розрізнення на слух.

Наступною важливою ланкою у розумінні механізмів акустико-артикуляційних диференційовок є аналіз процесу налагодження функціонального взаємозв'язку між мовно-слуховим мовно-руховим аналізаторами. Як зазначалось попередньо, психофізіологічною передумовою цього взаємозв'язку є міжпівкульна взаємодія (А.В. Семенович [3], А.Л. Сиротюк [4]). Це певний механізм об'єднання лівої та правої півкуль головного мозку в єдину інтегративно цілісну систему, яка формується в онтогенезі. Якщо міжпівкульна взаємодія не сформована, то не відбувається повноцінного обміну інформацією між правою і лівою півкулями. Функціональне значення півкуль різне: під час здійснення одних психічних функцій ведучою є ліва півкуля, інших – права. Разом з цим, дві півкулі мозку працюють в тісній взаємодії і будь-яка психічна функція здійснюється сумісною роботою двох півкуль, поєднаних функціональним зв'язком. Відомо, що кожна півкуля має свої специфічні функції: ліва – спеціалізується на оперуванні словами, умовними знаками і символами; відповідає за письмо, рахунок, здатність до аналізу, абстрактне, концептуальне мислення, основна функція лівої півкулі – свідомо довільна регуляція і дискретна переробка інформації; права – спеціалізується на оперуванні образами реальних предметів, відповідає за орієнтацію в просторі, синтетичну, симультанну (одночасну) діяльність мозку, регулює підсвідомі процеси, аналогову переробку інформації, мимовільний контроль поведінки.

Науковці вказують, що функціональний зв'язок між півкулями мозку починає формуватися ще у немовлячому періоді під час повзання дитини завдяки перехресним рухам рук і ніг. В ході зростання дитини відбувається подальший розвиток процесів міжпівкульної взаємодії, а її остаточне становлення спостерігають у віці 12-15 років [4, с.10].

Права півкуля відіграє істотну роль у сприйманні звуків мовлення, забезпечуючи аналіз його інтонаційно-голосових компонентів, і в утворенні мовлення, забезпечуючи інтонування власного мовлення і регуляцію голосу. Крім того, права півкуля виступає в якості регулюючого механізму для мовленнєвих центрів лівої півкулі.

Роль лівої і правої півкуль в організації мовлення і слухової функції, свідчить про те, що слухові структури обох півкуль здатні здійснювати аналіз акустичних параметрів тональних і мовленнєвих сигналів. Домінантна по відношенню до мовлення півкуля здійснює перехід від акустичного опису мовленнєвих сигналів до узагальнення цих сигналів за корисним ознаками спектра в фонемні категорії та обробку мовленнєвих сигналів по статистичним законам мови. Недомінантна півкуля здійснює перехід від акустичного опису мовленнєвих сигналів до узагальнення цих сигналів за абсолютною частотою основного тону і її змін у часі і тим самим забезпечує впізнання інтонаційно-голосових характеристик мовлення.

Розвиток функцій правої півкулі – обов'язкова умова повноцінного дозрівання функцій лівої півкулі. Так, фонематичний слух, функція лівої півкулі, спочатку повинен сформуватися як тональне звукорозрізнення (шумове сприймання) в правій півкулі. Несформованість правопівкульного етапу в розвитку фонематичного слуху може призвести до грубих затримок і порушень мовлення [5, с. 2]. Тому фізіологічна недостатність міжпівкульного зв'язку певним чином позначиться на формуванні фонематичних процесів – пов'язаний із цим неповноцінний обмін інформацією між правою і лівою півкулями може призвести до змішувань або заміни одних фонем на інші.

Підсумовуючи викладене, вважаємо за необхідне визначити особливості роботи логопеда з корекції акустико-артикуляційних диференційовок у старших дошкільників.

Звісно, у першу чергу такою роботою повинні бути охоплені діти з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення. Але й дошкільники без означених порушень матимуть змогу вдосконалити фонетичний компонент мовлення у процесі активізації акустико-артикуляційних диференційовок. Адже, як зазначає Д.Б. Ельконін, 5-6-річні утруднюється у звуковому аналізі слів, проте можуть ним опанувати в тому випадку, якщо практикуватимуть у мовленні протягування в слух окремих звуків (м-мак, л-ліс), засвоюють спосіб дослідження звукового складу слова [7, с. 20]. В 6 років на основі формування і диференціювання звукових образів слів і окремих звуків дитина починає засвоювати норми звуковимови, звертати увагу на її правильність. У цей же період, до 6-7 років, завершується фонематичний розвиток дитини [3, с. 8], вона починає усвідомлювати звуковий склад рідної мови.

Отже, незалежно від стану сформованості у старших дошкільників фонетичного компоненту мовлення корекцію акустико-артикуляційних диференційовок слід проводити з урахуванням психофізіологічних закономірностей формування мозкової організації психічних процесів в онтогенезі [3, с. 4], яка відбувається знизу вгору (від стовбурових і підкіркових утворень до кори головного мозку,) справа наліво (від правої півкулі мозку до лівої), ззаду наперед (від задніх відділів мозку до передніх). Згідно з даними положеннями, корекція акустико-артикуляційних диференційовок у старших дошкільників набуватиме наступної послідовності:

1) вектор „знизу вгору” – *створення базису для формування стовбурово-підкірково-кіркової та міжпівкульної взаємодії* (виконання рухових вправ, в основі яких лежать перехресні рухи кінцівками (А.В. Семенович), вправ для розвитку загальної та дрібної моторики, дихальних вправ. Зважаючи на стратегічну мету – корекцію акустико-артикуляційних диференційовок – ми запропонували доповнити рухові й дихальні вправи звуковими елементами);

2) вектор „справа наліво” – *диференційована активізація правої та лівої півкуль мозку* (для активізації правої півкулі ми визначили завдання з немовленнєвими звуками (напрям, сила, висота, кількість звучань тощо), вправи на відтворення ритмів, вправи зі звуконаслідування; активізацію лівої півкулі ми передбачали здійснювати на мовленнєвому матеріалі, оскільки однією із її функцій є сприймання саме мовленнєвої інформації);

3) вектор „ззаду наперед” – *стимуляція слухо-вимовних образів звуків, слів* (відгадування назви звуку, слова під час зорового сприйняття імітаційних рухів артикуляційними органами, які демонструє логопед і які відповідають артикуляторним програмам слів чи окремих звуків; вправи на активізацію уваги та пам'яті дошкільників).

У даній статті не вміщено зміст вправ за векторами 1-3; вони будуть подані у інших публікаціях.

Оскільки старший дошкільний вік це не лише завершальний період у становленні фонематичних процесів, а й період мовленнєво-пізнавальної активності дитини, ми включили у систему роботи з корекції акустико-артикуляційних диференційовок у старших дошкільників спеціальні тренувальні вправи:

4) мовленнєво-пізнавальна стимуляція – *тренування акустико-артикуляційної взаємодії* (вправи на слухове розрізнення мовленнєвого зразка, запропонованого логопедом і вимовленого самостійно); – *тренування смислорозрізнення під час сприймання слів в умовах пізнавальної задачі* (вправи зі встановлення правильного смислу у запропонованих висловлюваннях).

Зупинимось на змісті вправ 4-го напрямку.

- Тренування акустико-артикуляційної взаємодії передбачає виконання дошкільником пізнавального завдання (напр., групування слів) з допомогою сприймання звуків у вимові логопеда та у власній вимові. Обладнання: предметні малюнки, назви яких містять опозиційні звуки. Зміст завдання: розкласти малюнки на групи відповідно до наявності у їхніх назвах заданого звуку. Сутність тренування полягає в тому, що

дошкільникові пропонують групувати малюнки як за оцінкою називання малюнків логопедом (напр., „Послухай, чи є звук... у назві малюнку”), так і за оцінкою звучання назви у власній вимові (напр., „Назви малюнок і прислухайся, чи є звук... у назві малюнку”).

- Тренування смислорозрізнавальної функції фонематичного слуху проводиться як розв'язання мовленнєво-пізнавальної задачі; дані завдання мають виразний емоційний фон, що підсилює мотивацію їх виконання дітьми. Дошкільниками пропонують визначити правильність вимови (називання) слів, орієнтуючись на зміст контексту. Обладнання: предметні, сюжетні малюнки; після опрацювання завдань з наочною пропонують вербалізовані вправи такого ж змісту (без малюнків). Зміст завдання: впізнати правильну назву предметного малюнку чи правильно вимовлену фразу до сюжетного малюнку. В процесі роботи із завданнями даного типу доцільно ввести ігрове завдання на зразок „Допоможи Незнайкові”. Інструкція до виконання: „Прислухайся, чи правильно називає Незнайко малюнки”. Під час називання малюнків логопед навмисно помиляється („сафа” замість „шафа”, „льожка” замість „ложка”; „на столі лежить мишка” замість „на столі лежить миска”, „через поле біжить лис” замість „через поле біжить лис” тощо).

Тренування смислорозрізнавального без використання наочності ми пропонуємо проводити на віршованому матеріалі. Наприклад:

„Збирають сіно *пилами*, дерева пилять *вилами*”,

„Я натискаю на *медалі*, бо хочу виграти *педаль*”,

„Вода біжить в холодній *пічці*, дрова горять в гарячій *річці*” (авт.) та ін..

У поданих вище зразках смислорозрізнавальні елементи не представлені опозиційними фонемами. Тому наступним етапом роботи буде виконання подібних завдань на ускладненому матеріалі, з опозиційними звуками:

„Дуже довгим буде *пень*, якщо сяду я на *день*”,

„Оля скуштувала *зуб*, заболів у Олі *суп*”,

„Траву у полі їсть *коса*, травичку скошує *коза*”

„З татом я пограла в *чашки*, пила чай з малої *шашки*” (авт.) та ін.

Виконання завдань з віршованими елементами теж має емоційну забарвленість, сприяють формуванню позитивного настрою у дошкільників. Поряд з цим, вони мають виражений ритмічний малюнок, тому підвищиться активність правої півкулі мозку (див. 2 вектор). Мовленнєвий матеріал логопед може розробляти самостійно, або ж скористатись сучасними дидактичними посібниками.

Таким чином, нами була зроблена спроба відображення у послідовності роботи з корекції акустико-артикуляційних диференційовок у старших дошкільників психофізіологічні механізми даних навичок. Перспективою дослідження є доповнення змісту роботи діагностичним блоком з урахуванням визначення провідної модальності старших дошкільників.

Література

1. **Зимняя И.А.** Лингвopsиxология речевоy деyател'ности / И.А. Зимняя. – М. Московский психолого-социальный институт, Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001. – 432 с.
2. **Медведева М.А.** Методика исследования слуховых функций операций, участвующих в процессе письма, у учащихся младших классов школ для детей с тяжелыми нарушениями речи // Теория і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Вип. 4 / М.А. Медведева. – К.: Актуальна освіта, 2007. – С. 80-88.
3. **Семенович А.В.** Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте / А.В. Семенович. – М.: Академия, 2002. – 232 с.
4. **Сиротюк А.Л.** Нейропсихологическое и психофизиологическое сопровождение обучения / А.Л. Сиротюк. – М.: ТЦ Сфера, 2003. – 288 с.
5. **Сиротюк А.Л.** Плоды просвещения / А.Л. Сиротюк // Дошкольное воспитание. – М.: ТЦ Сфера, 2006. – С. 70-78.
6. **Тищенко В.В.** Иерархия фонематических процессов в онтогенезе дитячого мовлення // Теория і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Вип. 4 / В.В. Тищенко. – К.: Актуальна освіта, 2007. – С. 3-18.
7. **Эльконин Д.Б.** Экспериментальный анализ начального этапа обучения чтению / Д.Б. Эльконин // Вопросы психологии учебной деятельности школьников. – М.: АПН РСФСР, 1962. – С. 20-58.
8. **Чистович Л.А.** Текущее распознавание речи человеком // Машинный перевод и прикладная лингвистика. Вып.7. –М., 1962. –С.11.

References

1. **Zymnyaya Y.A.** Linyhvopsykholohyya rechevoy deyatel'nosti / Y.A. Zymnyaya. – M. Moskovskyy psykholoho-sotsyal'niy yinstytut, Voronezh: NPO «MODЭК», 2001. – 432 s.
2. **Medvedeva M.A.** Metodyka yssledovanyya slukhovikh funktsy y operatsyy, uchastvuyushchykh v protsesse pys'ma, u uchashchyykhsya mladshykh klassov shkol dlya detey s tyazhelimy narushenyamy rechy // Teoriya і praktyka suchasnoyi lohopediyi: Zbirnyk naukovykh prats': Vyp. 4 / M.A. Medvedeva. – K.: Aktual'na osvita, 2007. – S. 80-88.
3. **Semenovych A.V.** Neyropsykholohyeheskaya dyahnostyka y korrektsyya v detskom vozraste / A.V. Semenovych. – M.: Akademya, 2002. – 232 s.
4. **Syrotyuk A.L.** Neyropsykholohyeheskoe y psykhofyzyolohyeheskoe soprovozhdenye obuchenyua / A.L. Syrotyuk. – M.: TTs Sfera, 2003. – 288 s.
5. **Syrotyuk A.L.** Plody prosveshchenyya / A.L. Syrotyuk // Doshkol'noe vospytanye. – M.: TTs Sfera, 2006. – S. 70-78.
6. **Tyshchenko V.V.** Iyerarkhiya fonematychnykh protsesiv v ontohenezi dytyachoho movlennyya // Teoriya і praktyka suchasnoyi lohopediyi: Zbirnyk naukovykh prats': Vyp. 4 / V.V. Tyshchenko. – K.: Aktual'na osvita, 2007. – S. 3-18.
7. **Э'л'конyn D.B.** Экспериментал'niy analyz nachal'noho etapa obuchenyua chtenyuu / D.B. Э'л'конyn // Voprosi psykholohyyu

uchebnoy deyatel'nosti shkol'nykov. – М.: APN RSFSR, 1962. – С. 20-58. 8. **Chystovych L.A.** Tekushchee raspoznavanye rechy chelovekom // Mashynniy perevod y prykladnaya lynchvystyka. Выр.7. –М., 1962. –С.11.

Мілевська О.П. Психофізіологічні аспекти корекції акустико-артикуляційних диференційовок у старших дошкільників

У статті розглядається проблема формування у старших дошкільників усвідомленого орієнтування у звуковому складі слова шляхом проведення корекції акустико-артикуляційних диференційовок. Наголошується, що оскільки надалі ці мовленнєві операції становитимуть основу опанування письма та читацьких умінь, важливо враховувати базові механізми артикуляційного та акустичного аспектів мовленнєвої діяльності. Розглянуто сутність психофізіологічних механізмів акустико-артикуляційних навичок та проаналізовано процес їхнього розвитку в онтогенезі мовлення. На основі аналізу наукових джерел визначено старший дошкільний вік як оптимальний для стимуляції й удосконалення міжпівкульної взаємодії як психофізіологічного базису мовленнєвих сенсо-моторних функцій. Зазначено, що проведення спеціальної корекційно-розвивальної роботи щодо активізації міжпівкульної взаємодії у старших дошкільників доцільне з огляду на реалізацію можливості впливу на патологічні механізми порушень фонетичного компоненту мовлення, в тому числі порушень мовно-слухових і мовно-рухових навичок. Наголошено на важливості урахування психофізіологічних закономірностей формування мозкової організації психічних процесів в онтогенезі, яка відбувається у напрямках від стовбурових і підкіркових утворень до кори головного мозку (знизу вгору), від правої півкулі мозку до лівої (справа наліво), від задніх відділів мозку до передніх (ззаду наперед). Запропоновано послідовність та орієнтовний зміст корекційної роботи з визначеної проблематики.

Ключові слова: акустико-артикуляційні диференційовки, старші дошкільники, міжпівкульна взаємодія, слухо-вимовні образи.

Милевская Е.П. Психофизиологические аспекты коррекции акустико-артикуляционных дифференцировок у старших дошкольников

В статье рассматривается проблема формирования у старших дошкольников осознанного ориентирования в звуковом составе слова путем проведения коррекции акустико-артикуляционных дифференцировок. Отмечается, что поскольку в дальнейшем эти речевые операции составят основу овладения письмом и читательских умений, важно учитывать базовые механизмы артикуляционного и акустического аспектов речевой деятельности. Рассмотрена сущность психофизиологических механизмов акустико-артикуляционных навыков и проанализирован процесс их развития в онтогенезе речи. На основе анализа научных источников определен старший дошкольный возраст как оптимальный для стимуляции и совершенствования межполушарного взаимодействия как психофизиологического базиса речевых сенсомоторных функций. Указано, что проведение специальной коррекционно-развивающей работы по активизации межполушарного взаимодействия у старших дошкольников целесообразно с точки зрения реализации возможности влияния на патологические механизмы нарушений фонетического компонента речи, в том числе нарушений речеслуховых и речедвигательных навыков. Подчеркивается, что важно учитывать психофизиологические закономерности формирования мозговой организации психических процессов в онтогенезе, которая происходит в направлении от стволовых и подкорковых образований к коре головного мозга (снизу вверх), от правого полушария мозга к левому (справа налево), от задних отделов мозга к передним. Предложена последовательность и ориентировочное содержание коррекционной работы по избранной проблематике.

Ключевые слова: акустико-артикуляционные дифференцировки, старшие дошкольники, межполушарное взаимодействие, слухо-произносительные образы..

Milevska O.P. Psychophysiological aspects of correction of acoustic-articulatory differentiations older preschoolers

The article deals with the problem of forming the older preschooler's conscious orientation in sound structure of speech through the correction of acoustic-articulatory differentiations. It is noted that since in the future, these operations form the basis of verbal mastery of writing and reading skills, it is important to take into account the basic mechanisms of articulation and acoustic aspects of speech activity. The essence of the psychophysiological mechanisms of acoustic-articulatory skills and analyze the process of their development in ontogenesis of speech. Defined as preschool age for optimal stimulation of functional connection between the hemispheres of the brain and for development of psycho-physiological basis of sensory and motor functions of speech. The article reports that the special remedial and developmental work to enhance the functional connection between the hemispheres of the brain in older preschoolers suitable for correction of pathological mechanisms of phonetic and phonemic disorders of speech components. The author emphasizes the importance of accounting psychophysiological patterns of brain organization of mental processes in ontogenesis. As is known, it is performed in several ways: from the stem and subcortical structures in the cortex, from the right brain to the left, from the rear to the front of the brain. The article suggests a sequence of corrective work according problem of research. Proposed the content of exercises to practice phonemic and articulatory processes.

Keywords: acoustic-articulatory differentiation older preschoolers, functional relation between the hemispheres, phonetic and phonemic position.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2014 р.

Статтю прийнято до друку 10.11.2014 р.

Рецензент: д.п.н., проф.Миронова С.П.